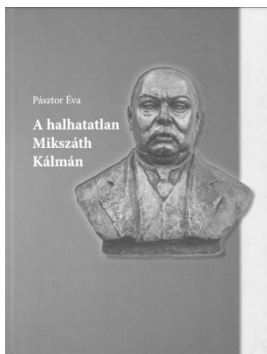

CSONGRÁDY BÉLA

„Sem idő, sem feledés hírnevét el nem emészti”

Pásztor Éva: *A halhatatlan Mikszáth Kálmán*

Minden magyar tájegységnek, megyének, településnek – az anyaországon belül és kívül egyaránt – vannak olyan szellemi, kulturális – ezen belül irodalmi – értékei, amelyek továbbtételése, minél alaposabb megismertetése a mindenkori új nemzedékek feladata, ha úgy tetszik, küldetése. E megállapítás Nógrád esetében kivált Madách Imrére és Mikszáth Kálmánra, nemzeti literatúránk két zseniális alkotójára vonatkozik. A hagyatékukhoz méltó viszonyulás természetesen elsősorban műveik olvasásában – *Az ember tragédiája*

esetében a drámai költemény színpadi adaptációjának megtekintésében – kell, hogy testet öltjön, de nem lebecsülendő az az egyének aktivitására alapozó intézményes támogatás sem, amely a rájuk folyamatosan emlékező egyesületek részéről megnyilvánul, s gyakorlatilag a halálukat követő napoktól immár napjainkig hosszú évtizedeket, sőt a Tragédiaköltő esetében 2023-ban immár két évszázadot ölel fel.

A tudatos emlékőrzésnek számos megnyilvánulási formája létezik, s miután szinte mindegyikkel éltek a hálás – s mondjuk ki őszintén, büszke – utódok, leszármazottak, ha természetesen nem is familiáris alapon kötődtek, kötődnek Madáchhoz és Mikszáthhoz, hanem közös szülőföldjük, szűkebb táj hazájuk, hovatartozásuk révén. S e minőségükben sikerült a két író köré az elmúlt évtizedekben kultuszt teremteni. Sőt e tevékenység olyannyira eredményesnek bizonyult, bizonyul, hogy – természetesen nem kissé és tudatosan eltúlzott önbecsüléssel – az is kimondható, hogy igazán Nógrád méltatja, élte a két író múlhatatlan érdemeit. S e folyamatnak is vannak már jócskán dokumentumai, összefoglaló dolgozatai. Ezek száma, listája a közelmúltban – nem függetlenül Mikszáth Kálmán szklabonyai születésének 2022-ben, tehát ebben az évben aktuális 175. évfordulójától – egy nagyon fontos új kötettel, Pásztor Éva *A halhatatlan Mikszáth Kálmán* című könyvével gazdagodott.

A szerzőről tudni kell, hogy balassagyarmati születésű, s e tény személyével kapcsolatban éppúgy megkerülhetetlen tényező, mint az általa megidézett író, valamint Madách Imre esetében. Pásztor Sándorné Bosák Éva hosszú, eredményes pedagógusi pályafutás után bő két esztendővel ezelőtt vonult nyugállományba. Különböző típusú középiskolákban tanított, és óraadóként napjainkban is vállal munkát. Úgymond aktív korában is túllépett a kötelező teendőkön: színjátszócsoporthoz, énekkart vezetett, különböző tanulmányi és művészeti versenyekre készített fel diákokat, foglalkozott tehetséggondozással, a tanulási nehézségekkel küzdők felzárkóztatásával. Vezetett és vezet beszéd- és nyelvművelő szakkört, tagja az Anyanyelvápolók Szövetségének, a Mikszáth Kálmán Társaságnak és a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak. Az utóbbi alkotóközösség Nógrád megyei tagozatának elnöke is. Tartott számos előadást, mondott ünnepi beszédet, dramatizált és rendezett Mikszáth-novellákat. Aligha szorul bizonyításra, hogy sokoldalú, eredményes munkájával igencsak hozzátette saját részét szülővárosa pezsgő köz- és kulturális életéhez, gyarapítva a szellemi értéktárat és megalapozva, kiérdemelve a számára megítélt elismeréseket, kitüntetések. Annál is inkább, mert időnként írt irodalmi témájú cikkeket, dolgozatokat is, mind hagyományos módon, mind pedig online felületeken. A Mikszáth Kálmán Társaság támogatásával először 2005-ben, majd 2010-ben jelent meg tanulmánykötete *Mikszáth és Görbeország* címmel. Publikációs tevékenysége mondhatni szinte törvényszerűen, szükségszerűen vezetett *A halhatatlan Mikszáth Kálmánig*, amely egyelőre megkoronázását jelenti eddigi publikációs tevékenységének.

Mint a balassagyarmati Madách Imre Városi Könyvtárban – Praznovszky Mihály irodalomtörténész, jeles Mikszáth-kutató, a MKT örökös elnöke beszélgetőpartnerségével tartott bemutatón – a szerző elmondta, könyvében azt vette számba, hogy az utókor milyen módokon élte a nagy palóc emlékezetét. Azt kívánta érzékeltetni, hogy mit tett a huszadik és mit tesz a huszonegyedik század annak érdekében, hogy az 1910-ben elhunyt nagy palóc valóban halhatatlan legyen. Ez azért nagyon fontos, mert maga Mikszáth írta egy helyütt, Pásztor Éva pedig az olvasókhöz intézett gondolatainak első soraként idézi a következőket: „Az író a halhatatlanságnak dolgozik, a hírlapíró a holnapi napnak, de a holnapi nap bizonyos, a halhatatlanság bizonytalan.”

Mondandójának bizonyítására sajátos módszert alkalmazott, ami azt jelenti, hogy elsősorban a képzőművészet irányából fókuszált a mikszáthi utókorra. Azaz elsősorban azt vizsgálta, hogy miként ábrázoltattott Mikszáth alakja, személyisége szobrokon, festményeken, rajzokon, a családi sír-

emlékeken. Részletes és alapos kutatómunkát végzett azért, hogy kiderítse: hol, mely településeken lelhetőek fel ilyen műalkotások, és kiknek a kézjegyét viselik magukon. Számba vette a Mikszáthhoz szorosan kötődő személyekről – Mauks Ilonáról, Nagy Ivánról és Szontagh Pálról – készült szobrokat is. Feltérképezte és felkereste a Mikszáthról elnevezett iskolákat, művelődési intézményeket azt tudakolván, hogy miért vették fel éppen ezt a nevet, és ebből következően milyen teendőik fakadnak. Azt is áttekintette, hogy a Mikszáth Kálmán Társaság, illetve számos önkormányzat hol állított Mikszáth tiszteletére emléktáblát. Sőt kuriózumként utalt a Mikszáth-gasztronómiára, a nevéhez kötődő ételek elkészítési módjára is.

A mellékletek sorát a Mikszáth-hagyomány éltetőinek gondolatai nyitják meg. Elsőként Z. Urbán Aladár, a Palóc Társaság alapító elnöke emlékezik vissza a kollektíva 1989-es megalakulására, és idézi fel az azóta eltelt évtizedekben végzett, a mikszáthi életmű értékeinek megőrzésére irányuló törekvéseiket, eredményeiket. „Azt, hogy Mikszáth Kálmán mindig időszerű, mindig van mondanivalója a ma embere számára, aki mindig talál műveiben szépet, igazat, vigasztalót, tudjuk...” – írta és hozzátette, hogy éppen ezért kell a következő években is megtalálni a lehetőséget népszerűsítésére, főleg a fiatal nemzedék körében, hogy olvasásra buzdítsák, szoktassák őket, azzal a nem titkolt szándékkal, hogy a magyar ifjak az édes anyai szón, édes anyanyelven ismerjék meg a világot és éljenek benne.

Hasonlóképpen cselekedett Pásztor Sándor, az 1993-ban létrejött Mikszáth Kálmán Társaság alelnöke is, amikor körvonalazta e csaknem harmincéves civil közösség tevékenységét. Többek között megemlítette rendszeres ünnepeiket, az általuk is gyarapított emlékhelyekhez tett látogatásokat, más szervezetekkel, intézményekkel az értékőrzés céljából való együttműködésüket, és nem utolsósorban az ugyancsak e célt szolgáló kezdeményezéseiket. Kiemelten szólt az 1997 óta létező Mikszáth-óra díjról, amely erkölcsi elismerést 2020-ig tizenheten kapták meg. Dr. Kovács Anna – aki elnökként 2008 óta vezeti a társaságot és 2003-ban harmadikként részesült e kitüntetésben – az alábbi, a könyvben is közölteteket nyilatkozta az óra jelentőségéről: „...tisztelni kell a múlt eredményeit, de mindig újat kell alkotni, sallangoktól mentes, eredeti kezdeményezéseket. E gondolat mentén alapítottuk meg a Mikszáth-óra díjunkt is. A szakmai elismerést jelentő, zsebórával szimbolizált díjat olyan íróknak, művészeknek, tudományos szakembereknek ítéljük oda, akik munkásságában középponti helyen szerepel Mikszáth Kálmán életművének kutatása, bemutatása, ábrázolása.”

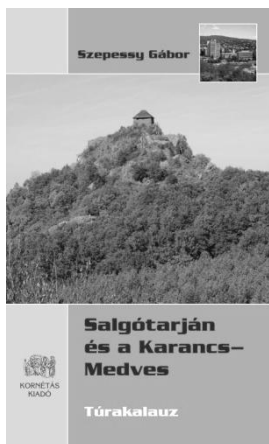
Az említettekén túl a mellékletek sorában kapott helyet a felhasznált irodalom és a források jegyzéke, az alkotók névmutatója, a művészeti alkotások kronológiája, és joggal tart érdeklődésre számot a szerző elköszönése az olvasótól, amelyben igyekezett köszönetet mondani lehetőleg minden személynek – élükön a férjének, családtagjainak, tanárkollégáinak –, akik bármilyen módon hozzásegítették az anyaggyűjtéshez, annak során alaposan kibővült ismereteinek közzétételéhez. „Közös a felelősségünk, mert a nemes cél az, hogy az utánunk jövő nemzedékek is megismerjék Mikszáth Kálmánt, és beszéljenek róla. A horpácsi Mikszáth-emlékszobában lévő szoborcsoponton olvasható 1909-es felirat ilyen módon tudja beteljesíteni üzenetét: „Sem idő, sem feledés hírnevét el nem emészti.” A kötet legvégére a szerző beillesztett egy 1914-es keltezésű Kárpát-medencei és egy napjainkbéli Nógrád megyei térképet is, bejelölve, hogy hol találhatóak ezek az úgynevezett Mikszáth-pontok.

Az egyébiránt is gazdag Mikszáth-irodalmat gyarapító új kötet külsőségeiben – a nemcsak illusztratív, de főként dokumentatív szerepet betöltő fotók minőségében, a Bucsy Balázs tervezte tipográfiában és a Szathmáry Attila fémjelezte veszprémi OOK-Press Kft. nyomdai munkájában – akár reprezentatívnak is nevezhető. Ami pedig a tartalmát illeti, azt a kérdéskör egyik igencsak alapos ismerőjének, Praznovszky Mihálynak messzemenően elismerő, figyelmet érdemlő véleményével lehet leginkább jellemezni, minthogy – az említett bemutatón – annak a meggyőződéseknek adott hangot, hogy Pásztor Éva munkájával a Mikszáth-kultusz egyik alpműve született meg. Ennélfogva e – sok, többéves munkát, szorgalmat igényelt – kiadvány méltán soroltatik az idén január 15-én és 16-án – Mikszáth születésnapján megyeszerte tartott ünnepi rendezvények, köztük a Balassagyarmaton rendezett, sok új szempontot felszínre hozó emlékülés, tudományos konferencia jelentősége mellé.

(Mikszáth Kálmán Társaság, Könyves Téka 13., 2021)

SZEPESSYNÉ JUDIK DOROTTYA

Szepessy Gábor: *Salgótarján és a Karancs-Medves*
– *Túrakalauz* –

„Ma még nagyfokú elfogultság kellene ahhoz, ha azt állítanám, hogy Salgótarján városa önmagában alkalmas volna arra, hogy az idegeneket ide vonzza, de lehet, hogy lesz és adja a jó Isten, hogy minél előbb legyen idő, amikor a mai szégyenkezés helyett büszke örömmel fogjuk városunkat az itt megforduló idegeneknek bemutatni.” Ezeket a sorokat 1929 áprilisában írta Förster Kálmán, Salgótarján r. t. város első polgármestere Salgótarján és a Karancs-Medves vidéke első részletes kalauzának előszavában. A nevezett kalauz Dornyay Béla nevéhez fűződik, aki a szíven viselte a térség történelmének, természet-

földrajzi nevezetességeinek feltárását és azok közkinccsé bocsátását.

Förster Kálmán polgármesteri szavai és Dornyay Béla munkássága egy irányba mutatott, ami aztán meg is hozta a gyümölcsét, többek között a Salgóvár környéki turizmus fellendülésében, a Magyarországi Kárpát Egyesület Salgótarján környéki munkájában, illetve a Salgó Menedékház létesítésében. A második világháború hányatott évei után csak az 1964-ben Veres Mihály szerkesztésében és a Sport Kiadó gondozásában életre hívott országos terjesztésű útikönyv hívta fel a figyelmet a Karancs és a Medves vidékének látnivalóira. A millicentenáriumi évében, 1996-ban Fancsik János, Gubola István és Nyíri László munkája révén született ugyan egy Salgótarjánt és környékét bemutató túrakalauz, azonban a Nógrád Megyei Természetbarát Bizottság által megjelentetett színvonalas kiadvány valószínűleg nem jutott el az ország más tájain élő túrázni vágyók kezébe.

Ebből a szempontból mérföldkőnek számított, hogy fél évszázad után napvilágot látott egy országos terjesztésű kiadvány. Szepessy Gábor tollából 2014-ben a Kornétás Kiadó gondozásában megjelent a Karancs és a Medves vidékének kirándulási lehetőségeit ismertető túrakalauza.

A jelen, ismertetett kötet Salgótarján várossá nyilvánításának századik évfordulóján tartalmilag megújult formában jelent meg, szintén a Kornétás Kiadó gondozásában. A könyvben Salgótarján látnivalói mellett részletes túraleírások találhatóak, de bemutatásra kerülnek a környékbeli nevezetességek is (Bátonyterenye, Nemti, Mátraverébély-Szentkút, Ipolytarnóc, Kishartyán, Fülek). A gazdagon illusztrált kiadványt fényképek, túrametszetek és panorámarajzok színesítik. A jelen kalauz megjelenésének legfőbb indítéka az volt, hogy a 2014-es kötet megjelenése óta eltelt években pozitív szempontból sok változás történt a térség idegenforgalmi kínálatában, és módosultak a jelzett turistautak egy részének vonalvezetései is.

A kötetben először *A völgyváros: Salgótarján* című fejezetben ismerkedhetünk meg a térség központjával, annak többféle történelmi korszakból származó nevezetességeivel, látnivalóival. A következő fejezet *A Karancs és a Medves-vidék természeti képe* címmel kiterjed a térség természetföldrajzi adottságainak, valamint növény- és állatvilágának részletes ismertetésére. Az ezt követő történelmi fejezet két részből áll: az egyik a klasszikus értelemben vett módon mutatja a táj történelmét napjainkig, a másik egység pedig a térségben zajlott történelmi ökológiai vagy ismertebb nevén környezettörténelmi változásokat szemlélteti szintén napjainkig terjedően.

A kötet további fejezetei a túrázók számára a leginformatívabbak. A túraajánlatokat több részre bontva tekinthetjük át. A Karancsban, a Salgón, a Medves-fennsíkon, a Szilvás-kőn és környékén, a Pécs-kőn és környékén, illetve a bárnai kövek vidékén túl a határ másik oldalán (Ajnácskő, Sőreg, Pogányvár) vezetett turistaútvonalokról kapunk részletes tájékoztatást. Ez magában foglalja a gyakorlati tudnivalókat (mekkora a távolság, a szintkülönbség, mennyi idő alatt teljesíthető a kirándulás), a túraútvonal mentén látható nevezetességek részletes ismertetését, csúcsokat és koordinátákat, illetve nevezetesebb teljesítménytúrákat egyaránt. A szerző – tekintettel a térségben igen népszerű kerékpáros turizmusra – a *Kerékpárral a Karancs-Medves vidékén* című fejezetben szintén fontos tudnivalókkal látja el a túrázót.

A kötet illusztrációi is informatívak, a szerző számos felvétellel érzékelteti a Karancs és a Medves-vidék gazdag történelmét, természet- és gazdaságföldrajzi nevezetességeit. A régi fényképek közül érdemes kiemelni Klösz György felvételét a somoskőújfalui kisvasút viaduktjáról. A napjainkban készült fotók a környékbeli látnivalókra fókuszálnak képzőművészeti, történelmi, természeti értékeket is bemutatva.

A kötet művészi igényességét jelzi, hogy a túrakalauzban látható Fancsik János 1990-ben Boszorkány-kő (Kis Salgó) csúcsáról készült panorá-

marajza és Berencsikné Gedeon Hajnalka 2021-ben alkotott panorámaképe a Karancs-kilátóról.

„Természetkedvelő turisták keressük fel minél gyakrabban Salgótarját és gyönyörű vidékét, élvezetes és tanulságos lesz ide irányított minden utatok!” Ezeket a Dornyay Bélától származó sorokat választotta a szerző a túrakalauz mottója gyanánt. A jelen könyv támaszul szolgál abban, hogy kövessük a mottóban foglaltakat. Vegyük fel a bakancsot, és ismerjük meg még jobban a völgyvárost, Salgótarját és az azt körbeölelő Karancs-Medves vidékét!

(Kornétás Kiadó, Budapest, 2021)

BARÁTHI OTTÓ

Tájhazánk a „totális történetírás” tükrében

Majoros István: *Palócok földjén*

Amikor a fenti könyvet és az ismertetésére irányuló megtisztelő felkérést megkaptam, elsőként az jutott eszembe, hogy igencsak nagy fába vágta fejszékét a szerző. Nem kis bátorságra és nagy önbizalomra vall – bárki legyen is a vállalkozó – a palócokról könyvet írni, olyan szaktudományos körökben is nagyra értékelt művek után, mint például Szabó Zoltán *Cifra nyomorúság* c. 1938-ban, Manga János *Palócföld* c. 1979-ben megjelent könyve és a Bakó Ferenc szerkesztésében 1989-ben napvilágot látott *Palócok* c. négykötetes munka. Itt és most csak azokat a szerzőket említve, akiknek idevágó művei már-már legendásan híresek.

Nem könnyíti meg az elfogulatlan értékelést számomra, hogy a recenzálандó kötetben a szegénységről írt két nagy tanulmányom egyes megállapításaira is rábukkantam, amit nagyon megtisztelőnek tartok. A fentiek-től függetlenül az azonban vitathatatlan, hogy a könyv szerzőjének már

az eddigi munkássága alapján is kijár a tisztelet és az elismerés. Ismerkedjenek meg közelebbről Majoros Istvánnal, aki nemcsak honfitársunk, de „honti társunk” is. A *Palócföld* főszerkesztőjének, dr. Gréczi-Zsoldos Enikőnek írt levelében ugyanis így vall magáról:

„Történész vagyok, az MTA doktora, az ELTE professzor emeritusa. 1949-ben születtem Honton. Tanítottam általános- és középiskolában, voltam nevelőtanár, hírlapíró és rádióriporter. Ezután egyetemen tanítottam: 1982–2001, Pécsi Tudományegyetem; 2001–2015, ELTE. Kutatási témáim: 19–20. századi nemzetközi kapcsolatok (főleg francia-orsz, szovjet és francia-magyar); a 19. századi Európa története; eszmetörténet. Az utóbbi időben a palócokkal foglalkozom.

Fontosabb munkáim: *Vereségtől a győzelemig. Franciaország a nemzetközi kapcsolatok rendszerében 1871–1920.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2004. *If váránál a tenger... Vallomások prózában és versben,* Underground Kiadó, Budapest, 2017. *Franciák a 20. századi Közép- és Kelet-Európában. Tanulmányok,* Underground Kiadó, Budapest, 2019. *Palócok földjén.* Underground Kiadó, 2021”

A fentieket tudva már sokkal inkább érthető a merész vállalkozás. Magasan kvalifikált, európai műveltségű, tudományos felkészültségű, gazdag élettapasztalatokkal rendelkező, történészként és történetíróként is elismert és sikeres egyetemi professzor vágott neki az embert próbáló feladatnak, akinek erős a kötődése táj hazánkhoz, hiszen saját említése szerint Honton született. Miközben azt is tudjuk róla, hogy Balassagyarmaton járt gimnáziumba, ahol 1968-ban érettségizett.

A szóban forgó kötet címlapján a szerző édesanyja lánykorában, dejtári népviseletben látható. A könyv *Bevezető* részében világosan vázolja célját a szerző. Mint írja, a francia Annales-iskola már megkísérelte a totális történetírást, a pozitívizmus pedig egy totális tudományt akart létrehozni a 19. században. „*A palócok földjén járva valami hasonlóra kell vállalkoznom...*” – írja Majoros István (10.). S mindjárt megnyugtató módon megcsillogtatja rutinját és felkészültségét is. Nemhogy nem feledkezik meg az általam fentebb említett nagy elődökről és az emblematisz műveikről, hanem sokkal szélesebb körből merít, hiszen felhasználja a különböző tudományágak eredményeit és saját kutatási tapasztalatait. A talán tucatnál is több – az átfedések miatt pontosan ki sem mutatható – „alkalmazott tudományág” közül a történelem- és az irodalomtudomány, a művészet-történet, a néprajz emelhető ki, de szívesen merít a szerző a közgazdaságtudományból, a demográfiából és a szociológiából, végül felhasználja a statisztika adatait és mutatóit, egzakt eredményeit is.

A vaskos, 535 oldal terjedelmű kötetben nem kevesebb, mint 18 oldal tesz ki a *Felhasznált irodalom*, további 5 oldalon az *Internetes források*, iroda-

lom található. A *Mellékletek* száma 2, a fekete-fehér képeké 12. A *Végjegyzetek* 114 oldalon 613 (!) tételt tartalmaznak. A tudós szakértelmével és a tapasztalt történész érzékenységgel válogatott „szöveggyűjteményt” Majoros István egységes egésszé integrálja és harmonizálja. Közöttük is az újdonság erejével hatnak a szerző saját érdekes megfigyelései és gazdag tapasztalatai, üde színfoltot jelentenek nógrádi élményei és életérzései. Így például az *Állattartás* közcím alatti részben, az alábbiak szerint: „*Az ötvenes években még tartottak jubot szülőfalumban, s tavasztól őszig pásztor legeltette a gazdák birkáit a falu környéki legelőkön. Nekünk volt egy Mici névre hallgató kecskénk is. Mindennap ment a legelőre a falu többi kecskéjével. Kora reggel szólt a pásztor trombitája, s erre a jelre kellett kibajtania a felvégi kecskéket (az alvégiek is trombitaszóra gyülekeztek). A kecskés egyébként apám nővérének a férje volt, egy ügyes ember, ezermester. Rá mindenképpen illik Szeder Fibián jellemzése, miszerint a palóc ember farag, maga készíti a házát, a szekereket, a bordókat, kádakat és a konyhai eszközöket. A rokonom szinte mindenbe értett, s még nagyon szép játékokat is készített fából, például galambokat. Volt még egy sertésünk is. Szinte mindig mangalicát vettünk, mert a család zsírszükségletét kellett biztosítani. [...] Ez azt jelenti, hogy se lovunk, se marhánk nem volt. Minek is lett volna, hiszen nem rendelkezünk földdel, amibez legalább egy igavonó állatra szükség lett volna. Mi tehát egy átlag család voltunk. Ez jellemezte egyébként a hozzánk hasonló többi családot is a faluban. Honton és a palócok lakta régió többi településén azonban voltak módos gazdák és uradalmak.*” (208–209.)

A kötet más kutatási témájához képest nyúl farknyi a *Palóc mesék* c. rész, mégis feltétlenül érdemes említést tennem róla, hogy a legjelesebb kutatók közül például Manga János és Bakó Ferenc sem foglalkozik a mesékkel, utóbbi négy kötetében sem találunk leírást a palóc mesevilágról. Miközben a volt kedves ismerősöm, a közelmúltban elhunyt salgótarjáni Nagy Zoltán tanár, néprajzos még „... a huszonegyedik órában mentette meg a feledéstől a meséket, a summás- és bányászdalokat – írja róla Csongrády Béla.” (252.) Nagy Zoltán szerint a palóc népmese ízét a környezete adja, különösen a hegyek, így többek között a Mátra. Megjelenik a mesékben a palóc hit és szokásvilág, élvezetesek a palóc szólások és tájszólások is.

A palócok gazdag és színes szokásvilágába tartozik a helyi búcsú. „*Ez a templom címének ünnepe*” – írja a szerző, aztán mindjárt merít is saját emlékeiből, amikor valamivel később így folytatja. „*Honton Jézus mennybemenetelére van felszentelve az 1776-ban épült templom...*” (314.)

Majoros István könyvében jelentős figyelmet szentel a szegénység sokoldalú bemutatásának. Nógrád megye „*mindig a szegényebbek közé tartozott. S ma is az, sőt, talán a legszegényebb*” (5.) – írja könyvének már a bevezető

soraiban, és igyekszik ezt statisztikai adatokkal is érzékeltetni. „*A Napi.hu internetes portál a portfolio.hu-ra hivatkozva 2018 szeptember végén jelentette meg azt a hírt, hogy a jóléti mutató, az egy főre jutó GDP Budapesten 4,7-szer olyan magas, mint Nógrád megyében.*” (5.) A forrás hiátusa inkább és nem a szerző hibája az egy főre jutó GDP-t jóléti mutatónak nevezni, az azonban tény, hogy a további statisztikai adatok jól mutatják a gazdasági fejlettségi szintek közötti különbségeket, Nógrád megye jelentős hátrányára. Később – temérdek forrásra hivatkozva – a könyv egyik legterjedelmesebb részében, csaknem 40 oldalon (329–366.) foglalozik a szerző a társadalom- és életszínvonalpolitikai szempontból napjainkban is időszerű szegénység bemutatásával, árnyalt ábrázolásával.

A könyv vége felé, a *Jövő körvonalai* közcím alatt a legújabb autentikus forrásokra – egy régiós stratégiára és egy megyei koncepcióra – hivatkozva optimista hangot üt meg a szerző, amikor így ír: „*A fentiekre Kossuth után szabadon csak azt írhatom, hogy amennyiben a kivitelezés is olyan jó lesz, mint a tervzet megfogalmazása, tíz, húsz év múlva egy másik Nógrád megye lesz a térképén és a valóságban is. És akkor a palócok földje is átalakul, s a palócról nem a szegénység jut majd eszünkbe. Ehhez persze türelem, kitartás szükségesetlik és pénz, pénz és harmadszor is pénz.*” (369.)

Az *Utószó helyett* c. részben többek között így fogalmaz Majoros István: „*A Megváltót meglátogató Boldizsárhoz, a »szerecseny« királyhoz hasonlóan én is elmondhatom, hogy a főtt kolbászom utazás közben mind elfogyott, fényes csizmám is megrogyott. És a hamuban sült pogácsákat is megettem. És közben magam is palóc lettem. Akkor is azzá lettem volna, ha nem a palócok földjén születek, mert annyit foglalkoztam ezzel a kultúrával, civilizációval. Sok kincset, gazdagságot találtam és szegénységet is. A kettő a múltban is együtt létezett és ma is együtt, egyszerre van jelen a palócok földjén.*” (370.)

Végül így búcsúzik: „*Még lehetne kutatni anyagi és szellemi kincsek után a palócok földjén, a palóc kultúrában, civilizációban, de munkámat és utazásomat lezárrom.*” (378.)

A szerző elköszönt, de a könyv itt nem ér véget. Fontos és nélkülözhetetlen részei következnek még, amelyek közül a *Felhasznált irodalomról* és a *Jegyzetekről* már szoltam. Nem így a *Tartalomjegyzékről*. Ami minden valamire való könyv elemi, tartalmas tartozéka lehet, és ami most a könyv végére került. Természetesen itt is, már ránézésre is beszédes. Ám nem olyan mértékben, mint ahogy szerintem akár „hangoskodhatna” is. Ugyanis a szerző az 535 oldal terjedelmű kötet 36 kisbetűs szöveggözi címét a *Bevezetőtől* a *Végjegyzetekig* láthatóan nem strukturálta, nem tagolta fejezetekbe (netán alfejezetekbe), ami megkönnyítené az olvasó és még

inkább a felhasználó tematikus tájékozódását a szövegtestben. Ráadásul a tipográfia sem segíti az eligazodást, hiszen a két nagybetűvel szedett cím – a *MELLÉKLETEK* és a *KÉPEK* – aligha a kötet legfontosabb részét rejti magában. A *Tartalomjegyzék* kisbetűvel írt közcímei viszont a szövegtestben gyakran nagybetűvel írva jelennek meg, illetve a kis- és nagybetűs közcímek mintha véletlenszerűen váltanak egymást. A könyv fekete-fehér képei – feltehetően a szerző fotóalbumából – korhűek, de nem támogatják igazán a könyv tartalmi gazdagságát.

Ugyanakkor ez az egyedülállónak tekinthető legújabb kori tekintélyes „palóc gyűjteményes kötet” megérdemelt volna egy személynév-mutatót, ami a szövegtestben és a *Jegyzetek*ben előforduló személynevek áttekintéséhez és még inkább a gyors visszakereséséhez nagy segítség lenne a praktikus felhasználók számára. Az az érzésem (főleg saját tapasztalataim alapján), hogy (nevesített) szakavatott szerkesztő híján a forma (szerkezet, tipográfiai és stílusjegyek) gondozására nem jutott annyi ideje a szerzőnek, ami a gazdag tartalmat vizuálisan valorizálta, még magasabb minőségre emelte volna.

A fenti szubjektív – jobbára csak formai – észrevételeim semmit nem vonnak le Majoros István érdemeiből és könyvének értékeiből. A tudós szerző, a jó stílusú, rutinos történetíró szerepében – a korábban megjelent írásművek rendkívül racionális felhasználásával és saját ismereteinek, tapasztalatainak élményszerű integrálásával – a „totális történetírás” tükrében ad sokoldalú áttekintést, fest kaleidoszkópképet a Palócföldről.

A tapasztalt tudós szakértelmével, a történetíró igényességével összeállított, tartalmas könyv a közép- és felsőfokú oktatás, nemkülönben a tudományos ismeretterjesztés érdeklődésére egyaránt számot tarthat. Egyben minden szűkebb pátriája iránt érdeklődő számára ajánlott, különösen a palócokkal foglalkozó kutatóknak, szakdolgozatot író egyetemistáknak és főiskolásoknak.

(*Underground Kiadó Kft., Hédervár, 2021*)

BENE ZOLTÁN

Boldogság, keresés

Kégl Ildikó: *Ásó, kapa, légyapír*

Mindig izgalmas, amikor egy újságíróban fölülke-rekedik a szépíró a zsurnalisztán. Egészen más ez a folyamat, mint amikor egy újságíró a pályája ele-jétől újságot és szépirodalmat egyaránt ír. Még ak-kor is más, ha adott esetben kezdetről fogva mű-velí mindkét műfajt, csak a szépírások sokáig (oly-kor örökre) a fiókban maradnak. Mikor érkezik el az a pont, amikor előkerülnek onnan, és miért?

Kégl Ildikó riport- és dokumentumkötetek után, 2017-ben tette le az asztalra első novellás-könyvét *Életszag*, 2019-ben a másodikat *Három buszmegállónyi boldogság* címmel. Tavaly ősszel pe-dig megjelent a harmadik, az *Ásó, kapa, légyapír*. – És mindjárt el is időz-nék egy kicsit a címeknél. Az *Életszag* nem árul zsákbamacskát: az életből merített, realiztikus, nem ritkán szociografikus elemekkel tarkított törté-netek gyűjteménye. A második kötet címe részben szintén a valóságra utal, ám már furfangosabb módon, hiszen a buszmegálló profanítását öt-vözi a boldogság éteriségével, a buszmegálló kézzelfogható jelenvalóságát a boldogság vágyott, kivételes pillanataival. Az *Ásó, kapa, légyapír* pedig szembeötlően az „ásó, kapa, nagyharang” kifejezés átírása, amely kifeje-zés a XVII. századi vallásos (katolikus) szövegekből szivárgott át a nép-mesékbe, utalva a házasság fölbonthatatlanságára, a két ember közötti halál-ig tartó szövetségre. A módszer hasonló, mint a *Három buszmegállónyi boldogság* esetében: az éterit, az ideálisat profanizálja a szerző: a nagyha-rang légyapírra cserélésével lerángat bennünket, olvasókat a földre, hi-szen mind tudjuk, hogy a realitás már régóta nem a fölbonthatatlan, halá-lig tartó szövetség, hanem a nukleáris családok, a kapcsolatok forgataga, a kötődés kerülése. Ám ebből nem az következik, hogy a kötet párkapcsolatokat dolgoz föl, a cím (amely egyébiránt a könyv első novellájának a cí-me) természetesen szimbolikus.

De nem csak a cím furfangos, a történeteket is az a kettősség jellemzi, amely voltaképpen magát az embert: az anyag és a szellem dualitása. Kégl Ildikó egyre érettebb prózájának ugyanis mindmáig meghatározó jellemzője maradt a nem ritkán szociografikus elemekben bővelkedő realizmus, amely azonban jól megfér a líraisággal, az éteri elemekkel, a szellemi kalandokkal, a lelki emelkedettséggel. Akadtak, akik a mágikus realizmus terminust is használták már vele kapcsolatban, szerintem azonban erről esetben nincs szó. (A mágikus realizmus sikeres és keresett irányzat még mindig, talán ezért is akasztják olyan szívesen az ítések művekre, szerzőkre.)

És itt válik érdekessé az, hogy Kégl Ildikó újságíró, aki ráadásul mindennapjait nem is az ország legfejlettebb és leggazdagabb régióinak egyikében éli; aki nap mint nap találkozik a köztes-európai (rög)valósággal, annak minden keserűségével és abszurdumával – ám olykor a felemelő, szívet melengető aspektusaival is. És ezeket a tapasztalatokat már nemcsak a hírlapírás követelményeinek – mint a tájékoztatás vagy az objektivitás látszatának megőrzése –, hanem a szépirodalom eszközeinek és elvárásainak megfelelően dolgozza föl. A valósághoz fűződő szoros viszonya, a realitás tisztelete és ismerete teszik a leginkább lírai, legerősebben pszichologizáló novelláit is hitelessé, meg- és átélhetővé. És ezen a ponton találhatunk egy lehetséges választ az elején fölvetett kérdésre: talán azért erősödik egyre inkább Kégl Ildikóban a szépiró az újságíró rovására, mert így teljesebben, igazabban és valóságosabban tud beszélni mindarról, amit fontosnak tart.

Kégl Ildikó novelláit olvasva közelebb kerülhetünk a világhoz, amelyben élünk. Mindannyiunkéhoz és néhányunkéhoz egyaránt. Egyetemes emberi sorsfordulókat, fájdalmakat és örömeket, valamint *speciális*, a mi tájainkra jellemző gondokat, bajokat, boldogságokat élhetük át, ismerhetünk föl a történetekben. Ráébredhetünk, mennyire igaz, hogy az ember korszakba és térbe ágyazott lény, meghatározottságai igen jelentős részét a kor, amelybe született és a tér, amelyben él, határozza meg. Az előzőn nem lehetséges változtatni, s az utóbbin is csak bizonyos mértékig, mert életterünk nem csak körülvesz bennünket, de magunkban is hordozzuk.

Kégl Ildikó novelláit olvasva közelebb kerülhetünk önmagunkhoz is. Hősei a boldogságukat, olykor a boldogulásukat kereső, a veszteségeik földolgozásával küzdő emberek, hús-vér lények, akik bármikor szembe jöhetnek, és szembe is jönnek velünk az utcán. „Az élet célja a boldogság keresése” – vallotta Arisztotelész, de nem gondolta másként Freud sem. Kégl Ildikó alakjai sem vitatkoznának ezzel a megállapítással – még ha legtöbbször igen távol is állnak a fentnevezett céltól...

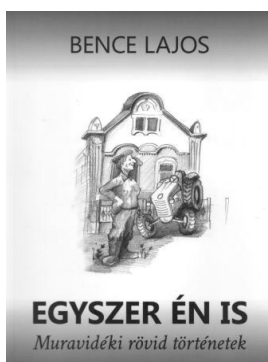
Kégl Ildikó novelláinak szereplői (nehéz őket hősöknek nevezni) ismerőseink. Motivációikat, reakcióikat, késztetéseiket, hiányosságaikat és jó tulajdonságaikat át tudjuk érezni és meg tudjuk érteni. A szerző biztos kézzel kezeli a narrációt, az összefüggéseket nem hagyja föltáratlanul, ám nem is tolja az olvasó arcába, holmi didaktikus szándéktól vezérelve. Mert mindent egybevetve, líraisággal és lélektannal együtt, az *Ásó, kápa, légyapár* egy erős, hatásos, néhol drámai, de alapvetően realista próza, amelynek élvezeti értékét nagyban erősítik Bodonyi Panni illusztrációi.

(Püski, Budapest, 2021)

ZSEBŐK CSABA

Muravidéki életképek

Bence Lajos: *Egyszer én is – Muravidéki rövid történetek*

A szlovéniai, muravidéki magyar reneszánsz ember, Bence Lajos nevével ideát, a határon innen számos alkalommal találkozhattunk. Legutóbb hangsúlyosan akkor, amikor a közelmúltban József Attila-díjat kapott elemi erejű, érzékeny verseiért. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy egyik legnagyobb kortárs magyar költőnkéről van szó, akiben őserő lakozik. Ami a párezres szlovéniai magyarság számára nagy büszkeségre adhat okot. Ám Bence a tudomány embere is, irodalomtörténész, doktori fokozattal, aki egyébként a maribori egyetem magyar tanszékén docensként is működött. Sőt vérbeli publicista, a szlovéniai magyarok hetilapjának, a *Népijságnak* korábbi főszerkesztője. Mindemellett aranyérmes borász, sőt elismert muravidéki nótázó.

A hetési – a határ túloldalán lélegző – Göntérházáról indult, Debrecenben és Pesten tanult, majd a Lendvára visszatért alkotó nemrégiben kisprózakkal teli kötettel rukkolt elő. Az *Egyszer én is – Muravidéki rövid történetek* új fejezet Bence életművében. A versek, a tudományos munkák és a

cikkek után e novellák ugyancsak azt eredményezik, hogy a muravidéki ember új módon mutatkozik és jelenik meg. Odaát különös, mégis ismerős érzés lehet olvasni magáról egy Lendva-vidékinek, nyugat-hetésinek, nyugat-órséginek. Ideát pedig meglehetősen újszerű élmény, hiszen az átlag magyarországi ember kevéssé ismerheti a Szlovéniához került nyugat-zalai és nyugat-vasi világot, s az ottani nemzettársakat. Különösen azt az időszakot, amelyről Bence írásai zömmel szólnak. Az 1991 előtti „jugó” érárt, majd a Szlovénia függetlenné válása utáni éveket. A rövid történetekben ott lüktet a XX. század megannyi nyomasztó tapasztalata. A kisembert megnyomorító sorsfordulók, az első és a második világháború, a hátrák ide-oda tologatása, a vagyonek elkobzások, a különféle ellehetetlenítések ugyanúgy megjelennek, mint az ünnepek, s a mindennapi élet vidám, kis- és nagyszerű pillanatai. Muravidéki rockzenészek, dalnokok, nótázók világába olykor átszűrődik az atyák, a nagy- és dédapák nehéz, ám leginkább keserű öröksége. Bence Lajos kisprózái – amelyeket Herman László grafikai színesítenek – más erényekkel bírnak, mint a versei, ami természetes is, mindenesetre örömmel nyugtázzhatjuk, hogy megjelentek e rövid történetek. Azon meg a legkevésbé sem csodálkozhatunk, hogy a kötetnek a szlovén fordítása is elkészült már, egy szintén reneszánsz ember, a szlovéniai zenész, dalszerző, költő, pedagógus, tankönyvíró, csillagász Szomi Kralj Béla jóvoltából.

(MNMI, *Lendva*, 2020)

SZERZŐINKRŐL

- ÁDÁM TAMÁS (1954, Balassagyarmat) költő, szerkesztő, újságíró.
- BALAJTHY FERENC (1946, Mór) Vajda-díjas költő.
- BÁNFAI ZSOLT (1965, Mohács) költő, nyelvtanár, fordító.
- BARÁTHI OTTÓ, DR. (1944, Hatvan) közgazdász, újság- és közíró.
- BENE ZOLTÁN (1973, Kecskemét) író, szerkesztő.
- BERÉNYI KLÁRA (1974, Debrecen) költő, könyvtáros, magyar nyelv és irodalom szakos tanár.
- BORDA JÁNOS (1955, Csanytelek) helytörténész, író.
- CSONGRÁDY BÉLA, DR. (1941, Hatvan) Madách-díjas közíró, szerkesztő, tanár.
- DUBOVSKY KATALIN (1945, Barsfüss, ma: Trávnica, SK) ny. pedagógus.
- FRIDECZKY KATALIN (1950, Budapest) író, zongoraművész.
- GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ, DR. (1974, Körmend) szerkesztő, nyelvész, egyetemi docens.
- ISTENES TIBOR (1972, Budapest) költő, szerkesztő.
- JÓNA DÁVID (1968, Budapest) költő, az Art'húr Irodalmi Kávéház alapító-főszerkesztője.
- KOVÁCS BALÁZS (1997, Salgótarján) helytörténész és a Kádár-korszak kutatója.
- KUPCSULIK ÁGNES (1965, Salgótarján) költő.
- NAGY ANTAL RÓBERT (1974, Keszthely) pedagógus, költő.
- NAGY ZSÓFIA (1962, Nagykürtös, Velký Krtiš) gasztroszakértő, rovat-szerkesztő, ételkritikus.
- OLÁH ANDRÁS (1954, Hajdúnánás) költő, író, pedagógus.
- OLASZKA SÁNDOR (1989, Salgótarján) Somoskőújfaluban élő író.
- ORAVECZ TIBOR (1959, Salgótarján) költő.
- PETRÓCZI ÉVA, DR. (1951, Pécs) József Attila-díjas költő, író, műfordító, irodalomtörténész, publicista.
- SIMEK VALÉRIA (1953, Bakonycserye) óvodapedagógus, költő, író.
- SZENTJÁNOSI CSABA (1965, Budapest) költő, szerkesztő.
- SZEPESYJÉ JUDIK DOROTTYA (1980, Salgótarján) történész-levéltáros.
- SZŰK BALÁZS (1960, Eger) költő, tanár.
- VASVÁRI ZOLTÁN (1958, Budapest) etnográfus, művelődéstörténész, néprajzos-muzeológus.
- ZSEBŐK CSABA, DR. (1974, Budapest) költő, történész.
- ZSIRAI LÁSZLÓ (Sopron, 1956) író, költő, szerkesztő, publicista.

A lapszám külső és belső borítóoldalain a füleki református templom mennyezetkazettáiról készült képek láthatók.
A mennyezetkazetták Benko Pál alkotásai.

Főszerkesztő:
DR. GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ

Főmunkatárs:
DR. CSONGRÁDY BÉLA
NAGY PÁL (Párizs)

Fenntartó:
SALGÓTARJÁN MEGYEI JOGÚ
VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

Partnereink:

Borítótervező:
RÁDULY CSABA

Online szerkesztő:
TAJTI BÁLINT

Tördelőszerkesztő:
HERNÁDINÉ
BAKOS MARIANNA

NÓGRÁD MEGYEI HÍRLAP

MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁR
NÓGRÁD MEGYEI LEVÉLTÁRA

ARTÉRIA NYELVSTÚDIÓ,
GALÉRIA ÉS KLUB

Készült
a Polar Stúdióban (Salgótarján)

Kiadja: Balassi Bálint Megyei Könyvtár (3100 Salgótarján, Kassai sor 2.)
Felelős kiadó: MOLNÁR ÉVA igazgató

Alapító:
Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése

A lap díjai:

Nógrád Megye Madách-díja

Salgótarján Pro Urbe-díja

Nógrád Megyei Értéktár „Nógrádikuma”

Levélcím: 3101 Salgótarján, Pf. 18. ♦ Telefon: 32/521–560 ♦ Fax: 32/521–555
Internet: www.palocfold.wordpress.com ♦ Elektronikus cím: palocfold@bbmk.hu
Terjeszti a Magyar Lapterjesztő Zrt. (LAPKER) ♦ Egy szám ára: 500,- Ft ♦
Előfizethető a Balassi Bálint Megyei Könyvtárban és az elérhetőségeinken.
A Palócföld Könyvek sorozatban megjelent könyvek ugyanitt megrendelhetők. ♦
Kéziratokat és rajzokat megőrizzük, de nem küldünk vissza.
ISSN 0555-8867 (Nyomtatott) 2786-1821 (Online) ♦ INDEX 25925

Palócföld

OROSZLÓ - MÉRÉSZEK - KÉTEZES - FALDÖRÖK

22001

Ára: 500 Ft

9 770555 886008